

UOT: 78.

Famil Əliyev
Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti
Baş müəllim
e-mail: famil.aliyev.72@list.ru

QARABAĞIN MUSIQI MƏDƏNİYYƏTİ

Xülasə: Qədim və zəngin ənənələrə malik olan Azərbaycan musiqi tarixində Qarabağ musiqisi mühüm yer tutur. Qafqazın konservatoriyası sayılan Şuşa tarixən Azərbaycan musiqisinin beşiyi kimi şöhrət qazanmışdır. Şuşa qədim zamanlardan musiqi mərkəzi kimi tanınıb və istedadlı musiqiçilərin vətəni kimi bütün Zaqafqaziyada şöhrət qazanıb. Şuşa musiqiçiləri Azərbaycan musiqisinin tarixini yaratmış və onu təkcə öz vətənlərində deyil, Şərqi başqa ölkələrində də ifa etmişlər. XIX-XX əsr təkcə Azərbaycan musiqisinin intibah dövrü deyildi, bu dövrdə Qarabağ, o cümlədən də Şuşa bütün Qafqazın mədəniyyət mərkəzi idi.

Məqalədə Qarabağ musiqisinə tarixi aspektdən nəzər yetirilmiş, Qarabağ musiqiçilərinin fəaliyyətinin əsas nüanslarına diqqət yetirilmişdir. Azərbaycan musiqi tarixində Şuşa musiqiçilərinin oynadığı rol tədqiqat işində mühüm yer tutur.

Açar sözlər: Qarabağ musiqisi, xanəndəlik sənəti, Şuşa muğam məktəbi, Şuşa musiqiçiləri, “Xarıbülbül” beynəlxalq muğam festivalı.

Qədim və zəngin ənənələrə malik olan Azərbaycan musiqi tarixində Qarabağ musiqisi mühüm yer tutur. Qafqazın konservatoriyası sayılan Şuşa tarixən Azərbaycan musiqisinin beşiyi kimi şöhrət qazanmışdır. Şuşa qədim zamanlardan musiqi mərkəzi kimi tanınıb və istedadlı musiqiçilərin vətəni kimi bütün Zaqafqaziyada şöhrət qazanıb. Şuşa musiqiçiləri Azərbaycan musiqisinin tarixini yaratmış və onu təkcə öz vətənlərində deyil, Şərqi başqa ölkələrində də ifa etmişlər. Ümumiyyətlə, Şuşada bir çox tanınmış yazıçılar, şairlər, bəstəkarlar, musiqi ifaçıları dünyaya göz açmışdır. Şuşa şəhərinin tarixi-mədəni ənənələri olduqca zəngindir və bu ənənələrin yüksəlişi XVIII əsrin sonu və XIX əsrə təsadüf edir. XVIII əsrin ortalarında Qarabağ xanlığını qorumaq üçün qala kimi əsas qoyulan Şuşa tədricən Zaqafqaziyanın Bakı və Tiflisdən sonra üçüncü mühüm mədəniyyət və təhsil mərkəzinə çevrildi. Azərbaycanlı tədqiqatçı və musiqişü-

nas Firudin Şuşinskiyin məlumatına görə, XIX əsrdə Şuşada 95 şair və yazıçı, 22 musiqişünas, 35 muğam ifaçısı, 70 tar, kamança və digər musiqi alətlərində ifaçı fəaliyyət göstərmişdir (4).

XVIII əsrin sonu – XIX əsrin əvvəllərində müxtəlif illərdə məşhur muğamat ifaçılarının (xanəndə) rəhbərlik etdiyi bir neçə yaradıcı məktəbdən ibarət Şuşa muğamat məktəbi formalaşdı. Bu məktəb təkcə Zaqafqaziyada deyil, bütün Yaxın Şərqdə məşhurlaşdı. Xanəndəlik sənətinin əsasını qoyan bu dövrün məşhur ifaçıları Yusif Şahsənəm oğlu, Mirzə Hüseyn, Qaraca Əsəd, Mirzə İsmayıl və başqaları olmuşdur. Xanəndəlik sənəti XIX əsrin ikinci yarısında Şuşada musiqi məclisləri və məktəblər fəaliyyətə başlayanda zirvəyə çatmışdır. Şuşada musiqi məktəbinin yaradıcıları Xarrat Qulu və Molla İbrahim olmuşdur. Molla İbrahimin məktəbində 13-14 yaşa qədər, 14 yaşdan yuxarı isə Xarrat Qulunun məktəbində musiqi təhsili alırdı. Şuşa məktəbi o dövrdə bütün Azərbaycanda ən məşhur məktəb idi. Şuşa xanəndələri Azərbaycan muğamının zənginləşməsində böyük rol oynamışlar.

XIX əsrin ikinci yarısında Zaqafqazıyanın Bakı, Şuşa, Şamaxı kimi bir sıra şəhərlərində musiqi cəmiyyətləri – məclislər yaranmağa başladı. Şuşada onların müxtəlif dövrlərdə fəaliyyətlərinə Xarrat Qulu və Mir Möhsün Nəvvab rəhbərlik edirdilər. Xarrat Qulu Musiqi Məclisi həm də müasir Azərbaycan ərazisində ilk musiqi məktəbi olub, Azərbaycan vokal və instrumental musiqisinin inkişafında mühüm rol oynayıb. Onun məzunları məşhur xanəndələr - Hacı Hüsü, Məşədi İsi, Dəli İsmayıl, Şahnaz Abbas, Bülbülcan, Neştazlı Qaşım, Cabbar Qaryağdıoğlu idi. 1870-ci illərdə məktəbin məzunu olan tarzən Sadıqcan muğam üçlüyünün yenidən qurulmasını həyata keçirdi və bu, onun ifaçılıq qabiliyyətinin artmasına səbəb oldu. 1883-cü ildə Xarrat Qulu vəfat etdikdən sonra Şuşada Kor Xəlifə musiqi məktəbi açılır. Burada şagirdlərə muğam ifa etməyi, tar və kamança çalmağı öyrədirdilər.

Məşhur Şuşa “Məclisi-üns”ünün yaradıcısı istedadlı şair və rəssam, Xan qızı Xurşidbanu Natəvan olmuşdur. Klassik şərq musiqisinin bilicisi Xarrat Qulunun (1823-1883) Şuşada yaratdığı məclis haqqında maraqlı məlumatlar qorunub saxlanmışdır. Xarrat Qulu vokal məktəbinin görkəmli nümayəndələri musiqi tarixində parlaq iz buraxdı. 1880-ci illərdə Şuşada “Məclisi-Fəramuşan” və “Musiqiçilər Cəmiyyəti” yaradıldı. Onlara Azərbaycanın mütərəqqi xadimi, alim, musiqişünas, şair, xəttat Mir Möhsün Nəvvab Qarabaği Şuşinski (1833-

1918) başçılıq edirdi. Eyni zamanda yaradılan “Musiqiçilər Cəmiyyəti”ndə oxuma tərz, klassik muğamları müşayiət edən şeirlər və bir çox başqa yaradıcılıq problemlərindən bəhs edilirdi. Cəmiyyətin tərkibinə dövrünün tanınmış musiqiçiləri – xanəndə və çalğıçılar Hacı Hüs, Məşədi Cəmil Əmirov, İslam Abdullayev, Seyid Şuşinski daxil idi. Cəmiyyət elə bir vaxtda yaranıb ki, Yaxın Şərqdə musiqi traktatları ənənəsi praktiki olaraq tükənmiş, yeni kompozisiyalar yaradılmamışdı. Şuşada Nəvvab bu ənənələri davam etdirdi və bu ənənələri yenidən yaşatdı. Nəvvab 1884-cü ildə orta əsr alimlərinin ənənələrini davam etdirən Azərbaycan musiqisi haqqında “Vüzuh-ül-Ərqam” traktatını tamamlayır. Risalədə musiqinin mənşəyi, ayrı-ayrı muğamların adları, poetik komponentin muğamla əlaqəsi, musiqi ilə təbabətin əlaqəsi, o cümlədən musiqi alətləri, estetik məsələlər, səs akustikası problemləri, dəstgahların bəstələnməsi haqqında məlumatlar nəzərdən keçirilmiş, muğamdakı rəqəmlərin izahı verilmişdir. Traktatda musiqi terminləri, muğamların hündürlüyü və reyestrini göstərən cədvəllər və s. öz əksini tapmışdır. “Vüzuh-ül-Ərqam” ilk dəfə 1913-cü ildə Bakıda nəşr edilmişdir (2).

Şuşa musiqi məktəbinin ən parlaq nümayəndələrindən biri xalq arasında Sadıqcan kimi tanınan görkəmli tərzən Mirzə Sadıq Əsədov (1846-1902) olmuşdur. O, öz məharəti ilə bütün Qafqaz xalqlarının geniş rəğbətini və məhəbbətini qazanmış Hacı Hüsünün çıxışlarını tez-tez müşayiət edirdi. Sadıqcan təxəllüsü xalqın ona olan böyük məhəbbətinin təzahürüdür. Mirzə Sadığın Azərbaycan musiqi tarixində xidmətlərini qiymətləndirmək çətindir – o, çoxəsrlik tarixi yenidən qurmuş və təkmilləşdirmişdir: o, zəif səslənən beş simli alətə yeni sim əlavə etmiş və tarixi yenilənmişdir. Mirzə Sadıq o dövrün ən məşhur tar ifaçısı idi.

1880-ci illərdə Mir Möhsün Nəvvab xanəndə Hacı Hüs ilə birlikdə Şuşada “Musiqiçilər məclisi”ni yaratdı. Burada ifaçılıq və muğam sənəti məsələləri müzakirə olunub. Məclisin işində Məşədi Cəmil Əmirov, Seyid Şuşinski, Sadıqcan, İslam Abdullayev kimi məşhur xanəndə və sazəndələr iştirak edirdilər. Sonralar məşhurlaşan musiqiçilərin çoxu ilkin təhsilini “Musiqiçilər Məclisi”ndə almışdır. Nəvvabın təşkil etdiyi məclislərdə yazıçı, şair və xanəndələrlə yanaşı, aşığılar da iştirak edirdi. Burada Gülablıdan olan məşhur aşığılar – Nəcəfqulu, Abbasqulu Qəmbər və Məhəmmədin iştirak etdiyi “dastan gecələri” keçirilirdi.

XIX əsrin ikinci yarısında Şuşada Bülbülcanın rəhbərliyi ilə yeddi nəfərdən ibarət musiqiçi ansamblı yaradılmışdır. Daha sonra, 1880-ci ildə Sadıqcan

o dövrün ən məşhur musiqiçiləri və xanəndələrinin daxil olduğu öz ansamblını yaratdı. Onun iştirakçıları arasında Hacı Hüsü, Məşədi İsi, Cabbar Qaryağdıoğlu, Dəli İsmayıl, Xanlıq Şükür, Bülbülcan, Keçəçi oğlu Məhəmməd və başqaları var idi.

Şuşa muğam məktəbinin ən parlaq nümayəndələrindən biri xanəndə Cabbar Qaryağdıoğlu (1861-1944) olmuşdur. O, həm xanəndə, həm də öz mahnılarını ifa edən bəstəkar, “Təsniflər”in yeni mətnlərinin müəllifi kimi geniş tanınıb. Cabbar yüksək tenor səsə və geniş diapazonla malik idi. Hələ 1906-1912-ci illərdə onun səsi Kiyev, Moskva, Varşavada qrammofon valında qeydə alınmışdır. “Heyratı”, “Mənsuriyyə”, “Kürdü-Şahnaz”, “Mahur” muğamlarının ifasında Qaryağdıoğlunun tayı-bərabəri yox idi. Onun səsi böyük Karuzonun səsinə bənzədilib. Azərbaycanda olarkən onun oxuduğunu eşidən Sergey Yesenin Qaryağdıoğlunu “şərq musiqisinin peyğəmbəri” adlandırır (5; s. 2).

XIX-XX əsr təkcə Azərbaycan musiqisinin intibah dövrü deyildi, bu dövrdə Qarabağ, o cümlədən də Şuşa bütün Qafqazın mədəniyyət mərkəzi idi. Bunu digər böyük Azərbaycan xanəndəsi, Seyid Şuşinski (1889-1965) yaradıcılığının timsalında görmək olar. Təsadüfi deyildi ki, Qaryağdıoğlu onu “şərq musiqisinin incisi” hesab edirdi (3; s. 13). Musiqişünas F.Şuşinski isə Seyid haqqında yazırdı: “Seyid Şuşinski təkcə Azərbaycanda deyil, bütün Yaxın Şərqdə məşhurdur. O, geniş diapazonlu sənətkar, şair qəlbli insan idi. O, bütün muğamları istər pəsdə, istərsə də zildə çətinlik çəkmədən məharətlə oxumuşdur. Onun istər cavvan və istərsə də qoca yaşlarında qrammofon vallarına və maqnitofon lentlərinə oxuduğu muğam, təsnif və el nəğmələri Şərq musiqisi xəzinəsinə bəxş etdiyi zəngin incilərdir” (3; s. 13).

Azərbaycanlı həkim Kərim bəy Mehmandarov real məktəbin müəllimi olmaqla 30 nəfərdən ibarət şagird xalq çalğı alətləri orkestri təşkil edərək həm məktəbin zalında, həm də şəhərin qış klubunda çıxış edirdi. Yayda Qafqazın hər yerindən Şuşaya şairlər, dramaturqlar, bəstəkarlar, tanınmış rəssamlar, musiqiçilər gəlirdi. Burada onlar teatr tamaşaları nümayiş etdirir, toy mərasimlərində, musiqi məclislərində iştirak edirdilər. Belə məclislərdə hər bir xanəndə öz musiqi qrupu ilə məharətini nümayiş etdirdi. Şuşa Azərbaycan sovet bəstəkarlarının – Zülfüqar Hacıbəyov, Zakir Bağirov, Soltan Hacıbəyov, Əsrəf Abbasov, Süleyman Ələsgərov, kamançı Ələsgər və Məşədi Zeynalın, müğənni Məcid Behbudovun doğma vətəni idi (7).

Azərbaycan sovet opera müğənnisi, Bülbül təxəllüsü ilə tanınan, SSRİ xalq artisti Murtuz Məmmədovun uşaqlıq və yeniyetməlik illəri Şuşada keçib. Bülbül ilk dəfə Şuşada 13 yaşında tarzən Məşədi Cəmil Əmirovun müşayiəti ilə “Mahur” muğamını ifa edib. Sonralar o, Bakı Konservatoriyasını bitirib, Milan Konservatoriyasında Cuzeppe Anselmi, Delliponti və R.Qraninin sinfində təhsil alıb. Bülbülün Şuşadakı son konserti 1961-ci ildə keçmiş real məktəbin geniş zalında olmuşdur. Həmin vaxt bu konsertə mindən çox tamaşaçı toplaşib. Həmçinin Əli Zülalov, Sürəyya Qacar, Əbülfət Əliyev kimi Azərbaycan opera müğənniləri Şuşada doğulub boya-başa çatıb. 1989-1991-ci illərdə Şuşada “Xarı Bülbül” beynəlxalq musiqi festivalı keçirilmişdir. Qarabağ müharibəsinin başlaması ilə əlaqədar 1992-ci ildə festival ləğv edildi. 2021-ci ilin yanvarında Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev mədəniyyət naziri Anar Kərimovla görüşündə festivalın yenidən canlandırılmasının zəruriliyini xatırladıb. “Şuşa şəhəri Ermənistanın işğalından azad olunandan sonra, 2021-ci il mayın 12-si və 13-də ilk dəfə “Xarıbülül” festivalı düzənləndi. Tədbirdə Azərbaycanda yaşayan müxtəlif xalqların musiqi kollektivləri çıxış etdilər, xalq və klassik musiqi nümunələrindən ibarət proqram təqdim olundu. Tədbirə dəvətililər arasında bir sıra ictimaiyyət və mədəniyyət xadimləri, Qarabağdan, eləcə də Şuşadan olan tanınmış şəxslər var idi. “Xarıbülül” musiqi festivalı Prezident İlham Əliyevin çıxışı ilə başladı. Bu günü ölkəmizin tarixində əlamətdar gün kimi dəyərləndirən dövlət başçısı uzun fasilədən sonra Cıdır düzündə – hər birimiz üçün müqəddəs olan Şuşada “Xarıbülül” festivalının keçirilməsi münasibətilə Azərbaycan xalqını ürəkdən təbrik etdi” (1).

1898-ci ildə Ə.B.Haqverdiyevin rəhbərliyi ilə Xandəmirov teatrında Azərbaycan dilində ilk musiqili tamaşa – “Leylanın məzarı üstündə Məcnun” (Füzulinin poeması əsasında) tamaşaya qoyuldu. Məcnunun çıxışını xanəndə Cabbar Qaryağdıoğlu ifa etmişdir. Sadıqcan bu əsərdə də fəal iştirak etmiş və onun musiqi tərtibatında da iştirak etmişdir. Sadıqcan ansambli xor üçün “Şəbi-Hicran” kompozisiyasını ifa etmişdir. 1901-ci ildə şəhərdə Ə.B.Haqverdiyevin təşkilatçılığı ilə Azərbaycan xalq musiqisinin kütləvi konserti olmuşdur. Konsertdə muğamlarla yanaşı, Füzulinin “Leyli və Məcnun” poemasından duet də səsləndirilib. Azərbaycan sovet teatrının rejissoru, RSFSR xalq artisti Ənvər Behbudov Şuşada anadan olub, sonralar Kazanda V.Kaçalov adına Böyük Dram Teatrının, Rostovda M.Qorki adına Dram Teatrının baş rejissoru, Azərbaycan Teatrının baş

rejissoru olub.

Qarabağ 19-cu əsrin sonu – 20-ci əsrin əvvəllərində Şərqdə ilk operanın banisini, dramaturqunu, ilk libretto müəllifini, musiqili komediya janrının yaradıcısını, Azərbaycan himninin müəllifini dünyaya təqdim etdi. Azərbaycanın müasir musiqi sənətinin təşəkkülü tarixi dahi Üzeyir Hacıbəyovun (Hacıbəyli) adı ilə bağlıdır. Və təsadüfi deyil ki, Üzeyir Hacıbəyovun doğum günü olan 18 sentyabr Azərbaycan ictimaiyyəti tərəfindən incəsənət bayramı – Musiqi Günü kimi qeyd olunur. Üzeyir Hacıbəyov dəfələrlə etiraf edib ki, “Koroğlu” operasını yaradarkən Bülbülün səsinə, onun istedadına, məharətinə arxalanıb. Bülbül bu ölməz operada baş rolun klassik ifaçısı oldu və heyrətamiz səsinə və bülbül səslərinin parlaq təqlidinə görə tezliklə “Bülbül” təxəllüsü aldı. O, 1920-ci ilə qədər muğam ifaçısı kimi çox çıxış etmiş, dünya vokal təcrübəsini mənimsəmiş yeni Azərbaycan xanəndəlik məktəbinin banisi olmuşdur. Sovet İttifaqı dövründə Şuşadan 8 nəfər SSRİ Xalq artisti, 30 nəfər Azərbaycanın Xalq artisti, 50-dən çox mədəniyyət işçisi, Respublikanın Əməkdar İncəsənət Xadimi və Əməkdar artisti fəxri adlarına layiq görülüb.

Bura İslam Abdullayevin, Rəşid Behbudovun, Məşədi Cəmil Əmirovun, Qurban Pirimovun, eləcə də bəstəkarların – Zülfüqar Hacıbəyovun, Fikrət Əmirovun, Niyazinin, Əfrasiyab Bədəlbəylinin, Soltan Hacıbəyovun, Əsrəf Abbaszadənin, Saulyaul Aulun vətənidir. Şuşa vokal məktəbi Şərq musiqisi tarixində İtaliya vokal məktəbi ilə Avropa musiqi tarixində eyni mövqeni tutur. Şuşanı hət-ta “Qafqazın İtaliyası” adlandırırdılar. Ən məşhur uşaq muğam ansambllarından biri olan “Qarabağ bülbülləri” 1971-ci ildə bədii rəhbər Murad Rzayev tərəfindən Şuşada yaradılmışdır. Erməni işğalına baxmayaraq, ansamblın kollektivi öz doğma yurdlarından uzaqda, mühacirətdə bu günə kimi yaradıcılıq fəaliyyətini davam etdirir. Keçən yüzillikdə Qarabağ muğam məktəbi musiqi aləminə çoxlu yeni parlaq musiqiçilər bəxş etmişdir. 1987-ci ildə burada Qarabağ dağlarında bitən nadir gülün adını daşıyan “Xarıbülbül” beynəlxalq muğam festivalı keçirilmişdir. Festival cəmi beş il sonra müharibə nəticəsində qaçqın düşmüş çoxlu sayda gənc istedadı üzə çıxardı.

1977-ci ildə Şuşa şəhəri Azərbaycan SSR-in tarix-memarlıq qoruğu elan edilmişdir. 2001-ci ildə qoruq YUNESKO-nun Ümumdünya İrs Siyahısına daxil edilmək üçün namizədlərin ilkin siyahısına əlavə edilmişdir. Qarabağ müharibəsindən sonra Şuşa uzun illər bərbad vəziyyətdə idi. 2020-ci il sentyabrın 27-də

başlayan 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı Azərbaycan silahlı qüvvələrinin şəhəri azad etdikdən sonra Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin tapşırığına əsasən Şuşanın bərpası ilə əlaqədar burada böyük işlər başlandı. Azərbaycanın mədəniyyət naziri Anar Kərimovun sözlərinə görə, 2021-ci il yanvarın ortalarından Şuşada 195 tarix və mədəniyyət abidəsi aşkar edilmişdir (6). 2021-ci il mayın 7-də Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Şuşa şəhərinin Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı elan edilməsi haqqında sərəncam imzalayıb.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. “Xarıbülbul” festivalı xoş günlərin müjdesidir. <https://www.azerbaijan-news.az/posts/detail/xaribulbul-festivali-xos-gunlerin-mujdesidir-1621283937>
2. Nəvvab M. M. Vüzuh-ül-Ərqam, Bakı, Elm, 1989, 84 s.
3. Şərq musiqi dünyasının incisi: Seyid Şuşinskiyin 130 illik yubileyi ilə bağlı mərkəzi kitabxanaların filialları üçün hazırlanmış metodik vəsait. tərt. ed. K. Səmədzadə; ixt. red. və burax. məsul Ş. Qəmbərova; red. K. Ağazadə. - Bakı, 2019. – 22
4. Şuşinski F. Sadıqcan. — Б. : Азəрнəşр, 2007. — С. 12—13.
5. “Бакинский рабочий” qəzeti, 1965, 3 oktyabr.
6. Работы по реставрации памятников сначала будут начаты в городе Шуша - министр культуры. <https://www.trend.az/azerbaijan/society/3364606.html>
7. Сафарова З. Шуша — храм нашей музыки // журнал : Музыкальная академия. — Композитор, 2002. — № 1.

Фамиль Алиев

МУЗЫКАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА КАРАБАХА

Резюме: Карабахская музыка занимает важное место в истории азербайджанской музыки, имеющей древние и богатые традиции. Шуша, считающаяся консерваторией Кавказа, исторически была известна как родина азербайджанской музыки. Шуша издревле была известна как музыкальный центр, и ее слава распространилась по всему Кавказу как родина талантливых музыкантов. Шушинские музыканты создали историю азербайд-

жанской музыки и исполняли ее не только на своей родине, но и в других странах Востока. XIX-XX века были не только эпохой возрождения азербайджанской музыки, в этот период Карабах, в том числе и Шуша, был культурным центром всего Кавказа.

В статье рассматривается карабахская музыка с исторической точки зрения, и акцентируется внимание на деятельности карабахских музыкантов. Важную роль в исследовании играет роль шушинских музыкантов в истории азербайджанской музыки.

Ключевые слова: Карабахская музыка, искусство пения, Шушинская школа мугама, Шушинские музыканты, международный фестиваль мугама "Хары-бюльбюль".

Famil Aliyev

MUSIC CULTURE OF KARABAKH

Summary: Karabakh music has an important place in the history of Azerbaijani music, which has ancient and rich traditions. Considered the conservatory of the Caucasus, Shusha has historically been famous as the Motherland of Azerbaijani music. Shusha has been known as a music center since ancient times and its fame has spread throughout the Caucasus as the homeland of talented musicians. Shusha musicians created the history of Azerbaijani music and performed it not only in their homeland, but also in other countries of the East. The 19th and 20th centuries were not only a period of renaissance of Azerbaijani music, during which Karabakh, including Shusha, was the cultural center of the all of Caucasus.

The article expresses Karabakh music from a historical point of view, and focuses on the the activities of Karabakh musicians. The role of Shusha musicians in the history of Azerbaijani music plays an important role in the research.

Key words: Karabakh music, art of singing, Shusha mugam school, Shusha musicians, "Kharibulbul" international mugam festival.

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarixi: 11. 01. 2022

Məqaləni çapa tövsiyə edən sahə redaktorunun (və ya üzvünün) adı:

Sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Ellada Hüseynova